

הלבנות מלווה ולווה פרק ב

א. דין תורה שבזמן שיתבע המלווה את חובו אם נמצאו ללווה נכסים מסדרין לו, ונותנין לבעל חוב את השאר כמו שבארנו. ואם לא נמצא ללווה כלום, או נמצא לו דברים שמסדרין לו בלבד ילך הלווה לדרכו. ואין אוסרין אותו, ואין אומרים לו הבא ראיה שאתה עני, ולא משביעין אותו בדרך שדנין הגויים, שנאמר "לא-תהיה לו, כנשה" (שמות כב, כד); אלא אומרים למלווה, אם אתה יודע נכסים לזה המחייב לך, לך ותפס אותן.

ב. טען שיש לו מטלטלין והחביא אותן, והרי הן בתוך ביתו אין מן הדין שיפנס לביתו, לא הוא ולא שליח בית דין: שהתורה הקפידה על זה, שנאמר "בחוש, תעמד" (דברים כד, יא). אבל מחרימין על מי שיש לו, ולא יתן לבעל חובו.

ג. כשאנו הגאונים הראשונים שעמדו אחר חבור התלמוד, שרבו הרמאים ונגעלה דלת בפני לוויין, התקינו שמשביעין את הלווה שבועה חמורה כעין שלתורה בנקיטת חפץ, שאין לו כלום יתר על דברים שמסדרין לו, ושלא החביא ביד אחרים, ולא נתן מתנה על מנת להחזיר.

ד. וכולל בשבועה זו שכל שירויח, וכל שיבוא לידו או לרשותו מאשר תשיג ידו לא יאכיל ממנו כלום, לא לאשתו ולא לבניו, ולא ילביש אותן, ולא יטפל בהן ולא יתן מתנה לאדם בעולם; אלא יוציא מכל אשר תשיג ידו מזון שלושים יום שלושים יום וכסות שנים עשר חדש שנים עשר חדש, מזון הראוי לו וכסות הראויה לו לא אכילת הזוללים והסובאין או בני מלכים ולא מלבושי הפחות והסגנים, אלא כדרכו. וכל היתר על צרכו יתן לבעל חובו ראשון ראשון, עד שיגבנו כל חובו.

ה. ומחרימין תחלה על מי שידע לפלוני נכסים גלויין או טמונין, ולא יודיע לבית דין. גם אחר התקנה הזאת, אין בעל חוב יכול להפנס לתוך ביתו שללווה, לא הוא ולא שליח בית דין: שלא תקנו לעקר גוף התורה. אלא הלווה עצמו יוציא כליו, או יאמר כך וכך הוא שיש לי; מניחין הראוי לו, ויוציא השאר, וישבע בתקנה זו. וכזה דנין ישראל, בכל מקומותן.

ו. נראה לו ממון אחר שנשבע שבועה זו, ואמר שלאחרים הוא, או עסק הוא בידי אין שומעין לו, עד שיביא ראיה; וכן הורו רבותי.

ז. מי שנשבע שבועה זו, שאין לו כלום וכל מה שירויח יתן לבעלי חובו אין כל אחד ואחד מבעלי חובות בא ומשביעו, ששבועה אחת כוללת כל בעלי החובות. ותקנת אחרונים היא, ואין מדקדקין בה להחמיר אלא להקל.

ח. מי שהחזק שהוא עני וכשר והולך בתם, והדבר גלוי וידוע לדין ולרב העם, ובא בעל חובו להשביעו בתקנה זו, והחזק התובע שאינו מסתפק בעניות זה, אלא רוצה לצערו בשבועה זו ולהצר לו ולבישו ברבים כדי להנקם ממנו, או כדי שילך וילווה מן הגויים ברבית או יקח נכסי אשתו ויתן לזה, עד שינצל משבועה זו יראה לי שאסור לדין ירא שמים להשביעו שבועה זו; ואם השביעו בטל לא תעשה שלתורה, "לא-תהיה לו, כנשה" (שמות כב, כד).

ט. ולא עוד, אלא ראוי לדין לגער בתובע ולטרדו, מפני שהוא עור והולך בשרירות לבו: שלא תקנו הגאונים תקנה זו אלא מפני הרמאין; והרי נאמר "עד דרש אחיך אתו" (דברים כב,ב) עד שתדרש את אחיך אם רמאי הוא, או אינו רמאי. ומאחר שהחזק זה שהוא עני, ושאינו רמאי אסור להשביעו.

י. וכן אני אומר, שמי שהחזק רמאי ודרכיו מקלקלין במשא ומתנו, והרי הוא אמוד שיש לו ממון, וטען שאין לו כלום והרי הוא רץ להשבע בתקנה זו שאין ראוי להשביעו; אלא אם יש כוח בדין לעשותו, עד שיפרע בעל חובו, או לנדותו עד שיתן יעשה, מאחר שהוא אמוד: שפריעת בעל חוב מצוה.

יא. כללו שלדבר: כל שיעשה הדין מדברים אלו, וכוונתו לרדף הצדק בלבד שנגטוינו לרדפו ולא לעבר הדין על אחד מבעלי דינין הרי זה מרשה לעשות ומקבל שכר: והוא, שיהיו מעשיו לשם שמים.

יב. מי שנתחייב בשבועה זו, מפני שטר חוב שעליו, והודה לאחרים בחובות אחרים, והשיגה ידו יתר על הראוי לו לא יטל היתר אלא בעלי השטרות בלבד, שמא קנוניה עשה בהודאתו על נכסיו שלזה.

יג. ראובן שהיה חייב לשמעון מאה, ולוי חייב לראובן מאה מוציאין מלוי, ונותנין לשמעון. לפיכך אם אין לראובן נכסים, והיה לו שטר חוב על לוי, ואמר לוי שטר אמנה הוא פרוע הוא, והודה לו ראובן אין משגיחין על הודאתו, שמא קנוניה הם עושין לאבד זכותו של שמעון; אלא ישבע שמעון, ויטל מלוי, כדין כל טורף, שאינו נפרע אלא בשבועה.

יד. וכן כל מי שיש עליו שטר חוב, והודה לאחר מעצמו בחוב אחר אם אין לו נכסים כדי שייגבו שניהם, גובה בעל השטר בלבד: שלא יעשו קנוניה על שטרו שלזה.

טו. אסור לאדם להלוות מעותיו בלא עדים, ואפלו לתלמיד חכמים, אלא אם כן הלוהו על המשכון; והמלוה בשטר, משבח יתר. וכל המלוה בלא עדים עובר משום "ולפני עור, לא תתן מכשל" (ויקרא יט,יד), וגורם קללה לעצמו.

טז. הרב שלזה מעבדו, ואחר כך שחררו, או לזה מאשתו, ואחר כך גרשה אין להן עליו כלום: שכל מה שקנה עבד, קנה רבו; וכל המעות שביד האשה, בחזקת בעלה אלא אם כן הביאה ראיה, שהן מנדונייתה.